

Világ proletárjai egyesüljetek!

Kropotkin Péter

Szózat az ifjakhoz!

Fordította:

Bodó Pál

„Agitációs célra ingyenpéldány“

Kiadja a Közoktatásügyi Népbiztosság.

Handwritten text, possibly a title or header, in a cursive or script font, centered on the page. The text is faint and difficult to decipher due to fading and bleed-through from the reverse side of the paper.

Szózat az ifjakhoz!

I.

A fiatalokhoz akarok szólni ma. De az öregek, akik elaggottak szívben és lélekben, tegyék félre ezt a könyvet, ne fárasszák szemüket oly olvasmánnyal, amely az ő számukra nem mond semmit sem.

Feltételezem, hogy tizenhatsz-huszt éves lehetsz, tanulmányaidat befejezted, mesterségedet kitanultad és most be akarsz lépni az életbe. Feltételezem, hogy lelkedet megszabadítottad azoktól a balhiedelmektől, a melyeket beléd akartak plántálni, nem félsz az ördögtől és nem hallgatod meg a papok és lekipásztorok fecsegését. — Sőt mi több, nem vagy divatháb sem, nem vagy a hanyatló társadalom eme szomorú hajlásainak egyike, akik naphosszat aszfaltbetyárkodnak, majomképükkel és divatos nadrágjukkal és akik már ebben a korban sem gondolnak másra, csak a mindenáron való mohó élvezésre... Ellenben feltételezem, hogy a szíved a helyén van és éppen ezért beszélek hozzád.

Tudom, hogy egy nagy kérdés áll most előtted. — »Mi legyek?« kérdezted számtalanszor. Tényleg, amikor az ember még fiatal, megéri, hogy nem azért tanult esztendőskorán keresztül, — természetesen a társadalom költségén, — valami mesterséget, vagy tudományt, hogy a kizsákmányolás eszközüvé aljasítsa le magát. Nagyon züllyöttek és romlottak kell lennie annak, aki sohasem álmódott arról, hogy egy napon tudását, képességeit, eszét azoknak a felzabálására fogja felhasználni, akik ma még nyomorban és tudatlanságban élnek.

Nemde, te is azok közül való vagy, akik álmódottak erről? Nos, nézzük meg, mit fogsz tenni, hogy álmaid egyszer megvalósuljanak.

Nem tudom, milyen sorban születél. Lehet, hogy a szerencse kedvezéséből tudományos tanulmányokat folytattál, orvos, ügyvéd, író, vagy tudós válik belőled; a tevékenység mérhetetlen tere tárul eléd, és kilépsz az életbe, hatalmas tudással, kipróbált képességekkel. Avagy derék munkásember leszel, akinek tudományos képzettsége csak arra a szűkös körre szorítkozik, amit az iskolában tanult, de viszont megvan az az előnyöd, hogy tapasztalásból megismerted, milyen a mai kor munkásának keserves, dolgos élete.

Megmaradok most az első fellevésnél, hogy majd később rátérjek a másodikra. Mondjuk tehát, hogy tudományos nevelésben volt részed és tegyük fel, hogy orvos leszel.

Egy nap egy munkászubonyos ember keres fel, hogy látogasd meg betegét. El fog vezetni téged ama szűk zugutcák egyikébe, amelyekben a szomszédok a járókelők feje fölött majdnem, hogy kezét nyújthatnak egymásnak. Áporodott levegőben, kis mécses pislogó fényénél fel fogsz mászni két, három, négy, öt emeletnyi, sikos, moesokkal belepelt lépcsőt, míg egy homályos, hideg szobában, piszkos rongyok alatt, szalmazsákon fekvő betegeket. Sápadt, fakóarcu, rongyaikban vacogó gyermekek tágra nyílt, ámuló szemmel bámulnak rád. A férj egész életén át napi tízenkét tízenhárom órát dolgozott, — mindegy, hogy mit — most pedig facér három hónap óta. A munkátlanság nem szórtatlan a szakmájában, rendszeresen megismétlődik minden esztendőben, de máskor, ha nem volt munka, az asszony elment napszámosnak... a te ingeidet mosta talán, harminc sous-t keresve naponta, — de most, hogy két hónap óta betegeskedik, a nyomor teljes, rideg valóságában áll a család előtt.

az elnyomottak közvetlen szolgálatának szenteled.

Es légy meggyőződve arról, hogy a teljesített kötelesség jóleső érzése és az az összhang, ami érzéseid és tetteid között megnyilvánul, olyan erők tudatára ébreszt, amelyeknek létezését, még csak nem is sejtetted magadban. És akkor egy nap, — amely nincs is olyan messze, bármit is mondjanak professzoraid, — (egy nap — mondom — végbemegy az a nagy átalakulás, amelynek érdekében dolgoztál. Akkor a tudomány, amely erőt merít a közös buvárkodás munkájából) és a munkások hadseregének versengéséből, amelyek mind a segítségére sietnek és a szolgálatába állanak, a tudomány olyan fellendülést vesz, amihez képest eddigi és mostani lassu fejlődése az iskolagyerekek egyszerű próbálkozásához lesz hasonlatos.

Ekkor már élvezheted a tudományt, mert ez az élvezet mindenkié!

II.

Ha befejezted jogi tanulmányaidat és az ügyvédi pályára készülsz, valószínű, hogy mint a többiek, te is álomképeket rajzolsz magadnak jövő tevékenységedről. Felleszem persze, hogy a legjobbjai közé tartozol azoknak, akik az önzellenségeit ismerik. Így gondolkodsz talán: az igazságtalanság ellen folytatott szüntelen és könyörtelen küzdelemnek szentelni az életet, minden törekvéssel azon lenni, hogy diadalra jusson a törvény, a magasabb igazság kifejezése, lehet-e ennél szebb hivatás! És belépsz az életbe, telve bizodalommal önmagad és ama hivatás iránt, amelyet választottál.

Nos hát nyissuk fel találmra törvényszékek krónikáit és nézzük meg, mit mond neked az élet?

Ime, valamely gazdag földbirtokos, egy paraszt zsellérjének kitelepítését kéri, mert nem fizeti a megállapított bért. A törvény szempontjából nézve nem lehet semmi kétség: minthogy a paraszt nem fizet, távoznia kell. De ha a tényeket vizsgáljuk, ime a következőkre jövünk rá: a földbirtokos mindig eltékozolta a bért dus lakomákra, míg a paraszt folyvást dolgozott. A birtokos semmit sem tett, hogy megjavítsa földjét, amely-

nek értéke mégis megháromszorosodott ötven esztendő alatt, annak a többletértéknek a folytán, amelyet a földje kapott, hogy most vasut keresztezi, hogy új utakat csináltak, hogy kiszáritották a lápot és feltörték a műveletlen ugart. A paraszt, aki nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a föld értéke emelkedjék, tönkre ment, üzerek kezébe került, belefulladt az adósságokba és nem tud fizetni a birtokosnak. A törvény, amely mindig a birtokos oldalán állt, ragaszkodik a formához és igazat ad a földbirtokosnak, de te, akiben a jogi fikciók még nem ölték ki az igazság érzését, mit fészelsz? Kérni fogod talán, amit a törvény parancsol, hogy a zsellért kivessék az útszélre, vagy pedig azt fogod követelni, amit a méltányosság parancsol, hogy a birtokos fizesse vissza földje több-értékének azt a részét, amit a zsellér munkájának köszönhet. Kinek a pártjára fogsz állni? A törvényére az igazság ellenében, avagy az igazság oldalára, ellenkezésbe jutva a törvénnyel.

Vagy amikor a munkások sztrájkba állnak gazdáik ellen, anélkül, hogy két héttel előbb felmondtak volna, kinek az oldalára állasz? A törvényére-e, ami egyenlő a gazda érdekével, aki kihasználva a válságos időt, botrányos profitra tett szert, (olvassd csak el az utolsó pörök történetét) vagy pedig a törvény ellen foglalsz állást, a munkások érdekében, akiknek meg kellett elégedniök két és félfrankos éhbérekkel és végig kellett nézniök feleségük és gyermekeik pusztulását. Védeni fogod talán azt a jogi feltevést, amit a szerződések szabadságának neveznek? Vagy pedig támogatod a méltányosságot, a mely azt parancsolja, hogy az a szerződés, amit egy jóllakott ember kötött egy másikkal, aki a munkáját adja el, hogy ehessék, tehát ami az erős és a gyöngé között jött létre, — az nem szerződés.

Ime egy másik eset. Egy nap, egy párisi hentesüzlet körül egy ember ögyelgett, majd lekapott egy rostélyost és futásnak eredt. Elfogták, kihallgatták és kiderült, hogy munkanélküli napszamos és sem ő, sem családja egy falatot sem ettek negyedik napja. Kérték a henteset, hogy bocsássa el az embert, de ő mindenáron az igazság diadalát akarta. Perbe fogta a munkást, akit hat hónapi börtönre ítéltek, mert így akarja ezt a vak The-

mis. Nem lázad-e fel lelkiismereted a törvény és a társadalom ellen, amikor látod, hogy hasonló ítéleteket hoznak nap-nap után?!

Avagy talán a törvény értelmében akarsz eljárni egy olyan ember ellen, akit gyermekkorában folyvást bántalmaztak, megvetettek és aki felnőtt anélkül, hogy életében egyetlen barátságos szót hallott volna — és most végül pár garasért megölte a szomszédját? Azt fogod tehát követelni, hogy a törvény értelmében fejezzék le, vagy ami még rosszabb, csukják le tiz esztendőre? Amikor tudod, hogy nem is annyira bűnös, mint inkább beteg és hogy az egész társadalom vétkes azért, amiért bűnbe esett. Azt fogod talán kívánni, hogy börtönbe vessék a takácsokat, akik a kétségbeesés egy pillanatában lángborították a gyárat? Avagy hogy a vesztőhelyre vigyenek egy embert, aki egy koronás gyilkosra lőtt, vagy hogy sortűzzel verjék széjjel a fellázadt népet, amely a barrikádokra a jövő zászlaját tüzi?

— Nem, ezerszer nem!

Ha *gondolkodol*, ahelyett hogy folyvást azt ismételnéd, amire tanítottak, ha elemezed a törvényt és kihámozod a koholmányok felhőjéből, amelybe beleburkolták, hogy elátyolozzák eredetét, ami nem egyéb, mint az erősebbnek a kívánsága és a lényegét, amely csak szentesítése volt annak az elnyomatásnak, amelyben az emberiségnek része volt, egész véres történeté. keresztül — végzetlenül megvetést fogsz érezni a törvények iránt. Meg fogod érteni, hogy az írott törvényt szolgálni annyit jelent, mint alkuhozni és ellentétbe kerülni nap-nap után a lelkiismeret törvényével és mert ez a küzdelem nem tarthat sokáig, szakítani fogsz a hagyományokkal, velünk együtt fogsz dolgozni a jogtalanságok megszüntetésén, legyenek azok akár gazdaságiak, politikaiak, akár társadalmiak.

De akkor már szociálista leszel, sőt forradalmár.

Es te fiatal mérnök, aki arról álmodozol, hogy a tudomány és az ipar szolgálatába hajtva, megjavítod a munkások helyzetét, milyen szomorú kiábrándulás, mennyi keserves csalódás vár reád. Ifjui energiádat, zsenge értelméd minden erejét egy vasut

tervének kidolgozására fordítod, amely szakadékok szélén kigyózva végig, átfurva gránit óriások szívet, össze fog kötni két olyan országot, amelyet elválasztott egymástól a természet. De mikor hozzáfogsz magához a munkához, látni fogod a sötét alagutat, a munkáshadsereget, amelyet megtizedelt a betegség és a nélkülözés, azokat, akik már hazatérnek a nehéz munkából és néhány garasnál és a tüdővész csirájánál nem visznek egyebet magukkal, látod, hogy emberi holttestek, az ocsmány kapzsiság áldozatai jelzik az ut minden egyes méterét, amelyet ha végtére befejeztél, borzadással nézed, hogy csak a hódítók ágyuinak járótűjává vált.

Ifjuságodat egy olyan találmány kidolgozásának szentelted, amellyel egyszerűsítod a termelést és ime hatalmas erőfeszítések, átvirrasztott éjszakák után végre a nagyszerű találmány birtokába jutottál. A találmányt alkalmazod és az eredmény felülmul minden várakozást: tizezer, huszezer munkást dobnak miatta az utcára. Azok, akik megmaradnak helyükön, — nagyobb részt gyermekek — egyszerű géppé alacsonyodnak le, három-négy-tíz munkaadó vagyont nyer általa és steli pohárral issza a pezsgőt... Ez az talán amiről álmodoztál?

Végre az ipar mai fejlődését vizsgálod, látod, hogy a varrónő semmit, egyáltalában semmit sem nyert a varrógép feltalálásával, hogy a Gotthard alagút munkása izommerevedésben hal meg, dacára a gyémánt-hegyű furóknak, hogy a kőműves és a napszámos a Giffard felvonója dacára éppen oly kevéssé találnak munkát, mint eddig. — és ha a szociális problémákat éppen olyan elfogulatlan ésszel vizsgálod, mint a technika problémáit, szükségszerűen arra a végeredményre kell jutnod, hogy a magántulajdon és a bérmunka uralma alatt minden új felfedezés, (még abban az esetben is, ha javít valamit a munkás helyzetén) a rabszolgaság jármát csak súlyosabbá teszi, elcsigázóbbá a munkát, gyakoribbá a munkanélküliséget, élesebbé a válságokat és csak azok nyernek általa tényleges hasznot, akik már amúgy is minden élvezet birtokában vannak.

Mit teszel akkor, ha már egyszer eljutottál erre a végső következtetésre? Vagy igyekeznél fogsz elhallgattatni lelkiismeretedet ál-

meg azzal, hogy panaszait elénekelje ama dalok egyikében, amelynek melodiája elhatol hozzád és megrázza a szivedet, és amelyet már a tizenharmadik század jobbágyai énekeltek és elsírnak ma is a szláv parasztok, — hanem teljes tudatában annak, amit tesz, dolgozik a felszabadulásért, minden akadály leküzdésével.

Gondolatai folyvást azt vizsgálják, miként lehetne átfőrnálni ezt az életet, amely most átok az emberiség háromnegyed részére, úgy, hogy boldogulás várjon az egész népre. A társadalomtudomány legnehezebb kérdéseinek mélyére hatol és józan eszével, megfigyelőképességével és tapasztalásával mindent megfejteni igyekszik. Hogy megérthessék egymást és a többi nyomorultak, szervezkedik és lőmőröl, egyesületeket alapít, amelyeket alig tud fenntartani a sovány tagdíjakból. Megértetni igyekszik magát az országhatárokon túl levő társaival és jobban, mint az emberbarát szónokok, előkészíti azt az időt, amikor lehetlenné válik már a háború a népek között. Hogy megtudja, mit csinálnak testvérei, hogy jobban megismerje őket, hogy kimélyíthesse és terjessze az eszmét, munkássájtót tart fenn, mennyi nélkülözés és milyen erőfeszítés árán. Végül, ha elérkezik az óra, fellázad és vérrel festi be a barrikádok kövét. Felzudul, hogy kivívja szabadságát, amelyből talán később megint csak a gazdagok és a hatalmasok kovácsolnak maguk számára kiváltságokat, hogy ismét ellenük fordítsák.

Milyen folytonos küzdelem, véget nem érő erőfeszítés ez! Munka, amelyet folyvást újra kell kezdeni, hogy a réseket, amiket a pártülés szakít rajta, amit a korrupció és az üldöztetések okoznak, betöltsék, hogy újra rendbe hozzák a sorokat, amiket megriktítottak a puskák és a gépfegyverek — és hogy újra folytassák azokat a tanulmányokat, amiket a tömeges bebörtönzések félbeszakítottak.

Ujságjaikat azok alakították, akik megfosztva magukat a tápláléktól és a pihenéstől, morzsáinkint lopták el a társadalomtól a tudást, az agitációt garasokkal folytatják, amiket a szájuktól vontak el, gyakran száraz kenyérrel táplálkozva, mikor rájuk súlyosbodik a család megélhetésének gondja, a legrettenetesebb nyomor, mihelyt

a kizsákmányoló észreveszi, hogy munkása, rabszolgája, szocialista lett.

Ime, ezt fogod látni, ha a nép közé mész.

—

És ebben a végnélküli küzdelemben, amikor összeroskadt a terhek sulya alatt, hány-szor kérdezte hiába a munkás: hol vannak azok a fiatal emberek, akik a mi költségünkön a tanulásnak szentelték magukat? Azok a fiatalok, akiket mi tápláltunk és mi ruháztunk, amíg tanultak? Akikért a terhek alatt megrokkant háttal, korgó gyomorral építettük ezeket a házakat, ezeket az egyetemeket, ezeket a múzeumokat? Akikért fakó arccal nyomtattuk ezeket a szép könyveket, amiket mi magunk olvasni sem tudunk? Hol vannak azok a tudósok, akik azt mondják, hogy övék az emberi tudomány és akik szerint az egész emberiség nem ér annyit, mint egy ritka fajtájú kukac? Hol vannak azok az emberek, akik szabadságról beszélnek és sohasem védik meg a miénket, hanem folyvást lábbal tiporják? Azok az írók, költők, festők, ez az álszenteskedő tömeg, egyszóval azok, akik könnyes szemmel beszélnek a népről, de sohasem voltak közöttünk és sohse segítették munkánkat.

Egyesek tetszelegnek gyáva közömböségükkel, mások — és ezek száma nagyobb, — megyetik a csöcseléket és készek megrohanni, ha hozzá mer nyulni kiváltságaikhoz.

Időről-időre tényleg jön egy fiatal ember, aki barrikádokról és dobpergésről álmodozik, aki izgalmas jeleneteket keres, de elhagyja a nép ügyét, mihelyt meglátja, hogy a barrikádokhoz vezető út hosszú, hogy a munka nehéz és hogy az út, amely a bábérszoruhoz vezet, tuskés bozóttal van tele.

Leggyakrabban a kielégítetlen becsvágyuak azok, akik első kísérleteik meghiúsulásakor a nép voksait akarják megszerezni, de később ökleznek az elsők, akik lecsapnak a népre, mihelyt ez alkalmazni akarja azokat az elveket, amiket ők maguk vallottak, talán még ágyukat is vontatnak fel a hitvány csöcselék ellen, ha moccanni merészel, mielőtt ők, a vezérek megadták erre a jelt.

Tegyétek ehhez hozzá a botor igazságtal-

lanságot, a gögös megvetést, a gyáva rá-
galmakat, a többség részéről és akkor meg-
látjátok, hogy miben van része a népnek
ma, a burzsoá társadalom ifjusága részéről
és mivel segítik ezek a nép társadalmi fej-
lődését.

Es ha ezek után még azt kérdezed, hogy
mit tegyünk? Amikor eddig tulajdonképpen
semmi sincs megtéve, amikor mindent ez
után kell megtenni, amikor a fiatalok egész
hadseregét, képességeinek, tehetségének min-
den erejét latba kell vetni, hogy megsegítse
a népet ebben a hatalmas munkájában, a
melyre vállalkozott.

Ti, az elvont tiszta tudomány művelői, ha
behatoltatok a szocializmus lényegébe, ha
megértettétek a készülő forradalmak hatal-
mas jelentőségét, nem vettétek észre, hogy az
egész tudományt újra kell alkotni, hogy
összhangba lehessen hozni az új eszmékkel?
Hogy a tudományban is olyan forradalom-
ra van szükség, amely messze felülmúlja azt
a forradalmat, amely a tudományt a tizen-
nyolcadik században forgatta fel? Nem ér-
titek meg, hogy a történelmet, — amely
nem egyéb, mint mese a királyok nagysá-
gáról, nagy emberekről és országgyűlések-
ről, — új alapokra kell helyezni, abból a
szempontból kell vizsgálni, hogy az egyes
osztályok milyen munkát végeztek az em-
beriség fejlődése érdekében. Hogy a köz-
gazdaságot, — amely ma a kapitalista ki-
zskmányolás dicsőhimnusza, — át kell dol-
gozni, nemcsak alapelveiben, hanem szám-
talan alkalmazásában is. Hogy az ember-
tan, társadalomtudomány, etika, tudomá-
nyát tökéletesen újra kell alkotni és hogy a
természettudományoknak maguknak is új
szempontból nézve, mélységes átalakuláson
kell átmenniök a természeti jelenségek felfo-
gásának és vizsgálatának a módját illetőleg,
Rajta tehát, tegyétek meg, állítsátok eszeteket
ennek a hatalmas, jó ügynek szolgálatába. Fő-
ként pedig jöjjetek és vaslogikákkal se-
gítsetek nekünk, hogy leromboljuk az évszá-
zados előítéleteket, hogy felépíthessük egy
jobb szervezkedés alapjait. Főként pedig ta-
nítsatok meg arra, hogyan kell alkalmazni
a mi okoskodásainkban az igazi tudományos
kutatás merészségét és ha már példáról be-

széltek, mutassátok meg, hogyan áldozza fel
az ember az életét az igazság diadaláért.

Es te orvos, akivel a keserves tapasztalat
értette meg a szocializmust, ne hagyj fel
azzal, hogy ma, holnap, mindennap és min-
den alkalommal azt mondd, hogy az ember-
ség degenerálódik, ha a mostani élet és
munkaviszonyok között marad, hogy a
gyógyszereid tehetetlenek lesznek a beteg-
ségekkel szemben, míg az emberiség kilenc-
venkilenc százaléka a tudományos megál-
lapításokkal teljesen ellenkező körülmények
között él és hogy nem a betegségeket, ha-
nem magukat a betegségek okait kell ki-
küzöbölnünk — és hogy miként kell ezt
tennünk? Jer tehát a késeddel, boncold fel
biztos kézzel ezt a rothadásnak indult társa-
dalmat és mondd meg nekünk, milyen le-
hetne és milyennek kell lenni az észszerű
életmódnak és jó orvos módjára folyvást
ismételd, hogy nem szabad gondolkodnunk,
amikor az úszkösödésnek indult tag leope-
rálásáról van szó, hiszen ez megfertőzheti
az egész testet.

Te, aki azon dolgoztál, hogy a tudományt
az iparban alkalmazd, jöjj el és mondd meg
őszintén, hogy mi volt felfedezéseid ered-
ménye. Mutasd meg azoknak, akik még nem
mernek bátran nekivágni a jövőnek, hogy a
tudomány milyen új felfedezéseket tart mé-
hében és mivé válhat az ipar jobb körülmé-
nyek között és mit termelhetne az ember,
ha azon dolgoznék, hogy miként növelhesse
a termelést. Jöjj segítségére a népnek felta-
láló tehetséged teljességével, praktikus gon-
dolkodásoddal, szervező képességeddel és ne
állítsd ezeket a kizskmányolóok szolgálá-
tába.

Ti költők, festők, szobrászok, zenészek,
ha megértettétek valódi hivatástokat és a mű-
vészet igazi értékét, adjátok tollatokat, ecse-
teleteket, vésőtöket a forradalom szolgálatába.
Mondjátok el nekünk, szindus szavakban,
megragadó képekben a néptömegek titáni
harcát elnyomóik ellen. Borítsátok lángba a
fiatal sziveket a forradalom paraszával, a
mely őseink szívében égett. Mondjátok meg
a nőnek, hogy milyen szép lesz a férje
munkája, ha életét a társadalmi felszaba-
dulás hatalmas munkájának szenteli. Mu-
tassátok meg a népnek, milyen ocsmány a
mai élet és mutassátok rá ujjal ennek es

öcsmányságnak az okaira, mondjátok meg, milyen szép volna, milyen észszerű volna az élet, ha nem botlana meg minden lépésnél a fennálló társadalmi rend gyalázatos tehetetlenségében.

Es végül ti, mindannyian, akiknek szivetek, tudástok, tehetségetek van, gyertek ti és jöjjenek a ti társaitok azoknak a segítségére, akiknek erre a segítségre szükségük van. És tudjátok meg, hogy ha eljöttök, nem mint feljebbvaló, hanem mint harcos társak, nem kormányozni, hanem új ihletet nyerni egy új környezettől, nem is annyira tanítani, mint inkább magatokba fogadni, kitalálni és formát adni a hatalmas néptömegek törekvéseinek. És végül dolgozni, habozás nélkül, folyvást, ifjúságotok minden hevével, hogy belevigyétek ezt az életbe és tudjátok meg, hogy akkor, de egyedül csakis akkor éltek egy tökéletes, észszerű életet. Meg fogjátok látni, hogy minden törekvéstek, amit ezen az uton tesztek, bőséges gyümölcsöt fog teremteni és az érzés, hogy tetteitek a lelkiismeret parancsoló szavával teljes összhangban vannak, olyan új erővel fog eltölteni titeket, aminek létezéséről nem is álmodtatok.

Küzdelem az igazságért, a jogért, az egyenlőségért, a nép közepette, — van-e ennél szebb dolog az életben?!

IV.

Három hosszú fejezetre volt szükségem, hogy kimutassam a tehetősebb osztályból származó fiatalembereknek, hogy ha bátrak és őszinték, azok a dilemmák, amelyeket az élet állít eléjük, kényszerítik őket, hogy a szocialisták táborába álljanak és velük együtt vigyék diadalra a társadalmi forradalom ügyét. Milyen egyszerű ez az igazság! És mégis, ha olyanokhoz kell szólnom, akik a burzsoá környezet befolyásában nőttek fel, mennyi álokoskodást kell legyőznöm, mennyi előítéletet szétrombolnom és mennyi önző ellenérvet kivédenem!

Mennyivel könnyebb rövidnek lennem, mikor a népből származó fiatalokhoz beszélek. Maguknak a dolgoknak belső ereje ragad titeket magával, hogy szocialisták legyetek, feltéve, ha van bátorságtok gondolkodni és ennek következményeként cselekedni is. A modern szocializmus valóban

a nép kebeléből fakadt. Ha néhány burzsoá eredetű gondolkodó fel is hozta támogatásául a tudomány szankcióját és a filozófia bizonyítékait, azért azoknak a gondolatoknak a csirája, amelyeket hirdettek, mégis csak a dolgozó nép kollektív szellemének terméke. Az Internacionálé észszerű szocializmusa, amely manapság a legnagyobb erőnk, talán bizony nem a munkásszervezetekben alakult ki, a tömegek közvetlen behatására? És az a néhány író, aki hozzájárult a kidolgozás munkájához, nem is tett mást, mint hogy megtalálta azoknak a törekvéseknek formuláját, amelyek már régóta csiráztak a munkások felében.

A dolgozó nép sorából kikerülni és mégsem a szocializmus diadálán dolgoznunk, annyit tesz, mint félreismerni saját érdekeinket, megtagadni saját ügyünket és történelmi hivatásunkat.

Emlékszel-e még arra az időre, mikor — még gyermekkorodban — egy téli napon leszaladtál a szűk utcára, játszani? A hideg felmarta válladat vékony ruhád alatt és sárral lett tele szakadt cipőd. Már akkor, ha távolról megláttad a cifrán öltözött, kihizlalt gazdag gyerekeket, akik megvető pillantást vetettek csak rád, már akkor tudtad, hogy ezek a zsinórra járó majmok nem érnek fel veled, vagy pajtásaiddal, sem jóézés, sem intelligencia, sem bátorság dolgában. De később, mikor be kellett zárkóznod egy piszkos műhelybe reggel öt, vagy hat órától kezdve, hogy tizenkét óra hosszat tartózkodj egy zakatoló gép mellett, — géppé alacsonyodva magad is, — nap-nap után, esztendőnkön át lesve a gép könyörtelen egyforma mozgását, — míg a többiek időközben tanulnak iskoláikban, — a szép iskolákban és az egyetemen. És most, ugyanazok a gyermekek, akik kevésbé értelmesek, de viszont tanultabbak, mint ti, a főnökeitek lesznek, élvezni fogják az élet minden gyönyörűségét, a civilizáció minden előnyét, míg ti?... Mí is vár titektok?

Hazamentek kicsiny, dohos szobátokba, a hol öt, hat emberi lény szorong néhány négyzetméternyi területen, ahol anyátok, — akit kifárasztott már az élet és akit inkább a gondok, mint magas kora vénítettek

meg, — táplálékul kenyeret ad csak és valami sötét folyadékot, amit kávénak csúfolnak. Szórakozásul pedig mindig ugyanaz a kérdés van napirenden, hogyan fizetitek ki holnap a péket, holnapután meg a házbért.

— Hogyan?! Hát örökké kell folytatnotok azt a nyomoruságos tengődést, amit apátok, meg anyátok küzdött végig harminc, negyven esztendőn keresztül? Dolgozni egy egész emberéleten át, hogy ezzel megkeressétek egynehány kevesek számára az élvezetek, jólét, tudás és művészet teljességét; és önmagunknak egyebet sem szerezni, csak a mindennapi darab kenyér gondját? Lemondani mindenről, ami szépet nyújthat az élet és feláldozni önmagunkat, hogy minden jót egy maroknyi gazfickónak szerezzünk meg? Halálra dolgozni magunkat és nem ismeri mást, csak a nélkülözést, meg a nyomort, ha megáll a munka? Ez az, amire az életben törekszel?

Lehet, hogy lemondasz mindenről és megnyugszol a sorsban. Nem látván semmi kivezető utat, lehet, hogy így fogsz szólani: »Nemzedékek szenvedték már el ezt a sorsot és minthogy én sem változtathatok rajta, el kell viselnem nékem is. Nos, tehát, dolgozzunk és igyekezzünk olyan jól élni, amennyire csak tudunk.«

Jól van így is! De akkor az élet maga fog felvilágosítani.

Egy nap bekövetkezik a válság, nem olyan gyorsan muló, mint az eddigiek, hanem olyan krízis, amely egy csapással iparágakat tesz tönkre, a nyomorba taszítja a munkások ezreit és megtizedeli családjaikat. Te éppen úgy fogsz küzdeni a zavarok ellen, mint a többiek. De nemsokára látod, hogy feleséged, gyermekeid, barátaid hogyan esnek áldozatául a nélkülözésnek, miként gyöngülnek el szemlátomást táplálék és ápolás híján, és hogyan hullanak el egy halom rongyon... Mig az élet, — nem törődve azokkal, akik elpusztulnak, — gondtalanul és vigan hullámszik tovább a nagyváros nap-sugártól csillogó utcáin. Akkor majd meg fogod érteni, milyen felháborító a mai társadalom, akkor gondolkozni fogsz a válság okai felől, tekinteted fel fogja kutatni an-

nak az ocsmányságnak mérhetetlen mélységeit, amely az emberi lények ezreit kiszolgáltatja egy maroknyi semmittévő kapzsiságának. Akkor majd be fogod látni, hogy a szocialistáknak igazuk van, mikor azt mondják, hogy a mostani társadalmat nemcsak, hogy lehet, hanem át is kell formálni tetőtől talpig.

Egy nap, ha majd gazdád egy újabb bérlévonással, néhány garassal többet akar tőled lealkudni, hogy ugyanannyival növelje saját jövedelmét, tiltakozni fogsz, de ő így felel majd vissza: »Menj legelni, ha nem akarsz dolgozni ilyen bérért!« Akkor meg fogod érteni, hogy a munkaadó nemcsak, hogy meg akar nyírni, mint egy juhót, hanem úgy bánik veled, mint valami alsóbbrendű lényvel. Nem elégszik meg azzal, hogy a munkabér által karmai között tart, hanem minden tekintetben rabszolgájává akar lealacsonyítani. És ekkor vagy meghajtod hátadat és lemondasz az emberi méltóság érzéséről és végül is kénytelen leszel elszenvedni minden megalázást, vagy pedig fejedbe szökik a vér, borzalommal látod a lejtőt, amelyre jutottál, visszavágsz és mikor már az utcára kerültél, megérted, hogy a szocialistáknak igazuk van, amikor azt mondják: »Lázadj fel, lázadj fel a gazdasági rabszolgaság ellen, mert ez minden elnyomás okozója!« És ekkor elfoglalod helyedet a szocialisták soraiban és velük együtt dolgozol minden rabszolgaság lerombolásán, legyen az akár gazdasági, akár politikai, akár társadalmi.

Egyszer azután megtudod annak a fiatal lánynak a történetét, akinek őszinte nézését, karcsu alakját, vidám beszédét annyira szeretted. Miután esztendőnkön keresztül küzdött a nyomor ellen, elhagyta faluját és feljött a nagyvárosba. Tudta, hogy a megélhetésért való küzdelem kemény lesz, de remélte, hogy becsülettel megszerzi kenyerét. Most pedig megtudtad, hogy mi esett meg vele. Egy jómódu ficsur telte neki a szépet, a leányt megszáditették a mézes szavak, odaadta magát fiatalságának minden szenvedélyével, hogy egy esztendő múlva elhagyottan, magányosan ringassa karján csecsemőjét. De mert mindig bátor volt, nem adta fel a küzdelmet, felvette az egyenlőtlen har-